

Zeven zilveren voorwerpen uit de collectie van Van Kempen en Begeer

19de en 20ste eeuw

Al eeuwenlang speelt zilver een belangrijke rol in Schoonhoven. De vroegste documenten waarin goud- en zilversmeden in deze stad worden genoemd, dateren al uit de veertiende eeuw. Het beeld van Schoonhoven als zilverstad heeft niet aan actualiteit ingeboet. Onlangs deed het daar gevestigde Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum de grootste aankoop uit zijn geschiedenis. De verzameling wordt uitgebreid met honderden gebruiksvoorwerpen uit de historische zilvercollectie van Van Kempen en Begeer. De Vereniging Rembrandt heeft besloten bij te dragen aan de verwerving van deze waardevolle verzameling. Zij koos daaruit zeven stukken die essentieel zijn voor de presentatie van de Nederlandse zilverproductie.

Enkele voorwerpen uit de collectie van Van Kempen en Begeer. Uiterst rechts de door de Vereniging Rembrandt geselecteerde kandelaar naar ontwerp van Charles Eyck (1937)

Anders dan de lange geschiedenis van Van Kempen en Begeer misschien doet vermoeden, is de collectie die in 2009 aan het museum werd verkocht in nog geen veertig jaar tot stand gekomen. Sinds het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw heeft Koninklijke Van Kempen en Begeer bv serieproducten en unica verworven, die in de loop van de 19de en 20ste eeuw in de zilverfabrieken in Voorschoten, Utrecht en Zeist zijn vervaardigd. Sinds 1978 stond het bedrijf diverse voorwerpen uit deze verzameling in bruikleen af aan het Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum in Schoonhoven, waar zij een onmisbare aanvulling op de permanente opstelling vormden.

Het museum presenteert in de Zilverzaal onder de titel *Van erts tot eindproduct* zijn collectie Nederlands gebruiks-zilver van 1600 tot heden. Er is naast een stilistisch overzicht ook aandacht voor de ambachtelijke en

mechanische vervaardiging en de versiering van zilver. In sfeervolle werkplaatsen worden gereedschappen getoond. Een gedeeltelijke reconstructie van het fraaie winkelinterieur uit 1921 van het Haagse filiaal van Van Kempen, Begeer en Vos neemt een bijzondere plaats in. De voorwerpen in deze kasten en een belangrijk deel van het 19de- en 20ste-eeuwse zilver in de Zilverzaal maakten deel uit van de langdurige bruikleen van Van Kempen en Begeer.

EEN RAMP OF VERRIJKING?

In 2008 werd het bedrijf Van Kempen en Begeer verkocht aan de Koninklijke Porceleyne Fles (Royal Delft). De historische zilvercollectie is toen buiten de verkoop gehouden. Vanaf dat moment heeft het Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum zich intensief ingezet om deze verzameling aan te kopen. De beëindiging van deze langdurige bruikleen zou

immers rampzalig zijn geweest voor de toekomst van het museum.

Het is duidelijk dat verwerving van deze bruikleen en de verdere historische collectie van Van Kempen en Begeer een reusachtige verrijking zou betekenen. De verzameling is vooral ook interessant omdat zij uitstekend aansluit op de collectie eigentijds zilver, het zilver uit de 21ste eeuw, waar het museum zich de komende jaren actief op gaat richten. Zo'n spectaculaire aankoop past bovendien feilloos in het herpositioneringsproces waarin het museum zich momenteel bevindt:

Foto's Erik en Petra Hesmerg

meer focus op zilver om meer in beeld komen. Hiermee wordt tevens het beeld van Schoonhoven als zilverstad versterkt.

De aankoop van de zilvercollectie van Van Kempen en Begeer krijgt een extra dimensie omdat er een directe link is te maken met het bedrijfsarchief van deze firma, dat in maart 2009 is geschonken aan het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie in Den Haag. In dit archief bevinden zich duizenden ontwerptekeningen, diverse fotoalbums en losse foto's van zilveren voorwerpen, verkoopcatalogi en folders. Op het moment dat zowel de zilvercollectie als het archief digitaal ontsloten zijn, is het mogelijk de objecten rechtstreeks te koppelen aan de bijbehorende archivalia.

SELECTIE UIT DE VERZAMELING

Het bleek financieel niet mogelijk de complete historische collectie van Van Kempen

en Begeer aan te kopen. In overleg met Annelies Krekel, conservator van deze bedrijfsverzameling, heeft het Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum toen een selectie gemaakt. Criteria die daarbij een belangrijke rol speelden, waren dat bepaalde productieplaatsen, ontwerpers en genres met representatieve voorbeelden vertegenwoordigd moesten zijn. Zo zijn voorwerpen gekozen uit elk van de verschillende fabrieken die in de loop van de tijd zijn samengevoegd tot Koninklijke Van Kempen en Begeer, te weten J.M. van Kempen Utrecht/Voorschoten, Begeer Utrecht en als derde Gerritsen & Van Kempen te Zeist. Deze fabrieksmatig geproduceerde stukken worden nauwelijks in musea getoond.

Een ander uitgangspunt was de wens een goed overzicht te kunnen bieden van zilver dat tussen 1835 en 1970 in Nederland werd gebruikt, variërend van koffie- en theeserviezen tot vingerkommen en servetbanden, en

van visscheppen tot hors-d'oeuvrecouverts. Er is op gelet dat verschillende stijlen en perioden, waaronderiedermeier, neo-stijlen, art nouveau, art deco en de vormgeving uit de jaren vijftig en zestig, en diverse mechanische (versierings)technieken, zoals forceren, dieptrekken, guillocheren en galvanoplastieken, vertegenwoordigd zouden zijn. Ook zijn er enkele voorbeelden gekozen van dat wat men in de 19de eeuw 'Kunstindustrie' noemde: mechanisch vervaardigde pronkstukken en gelegheidszilver, waaraan versierende onderdelen werden toegevoegd. Een laatste desideratum was het bijeenhouden van het zilver naar ontwerp van Carel Begeer (1883-1956), Christa Ehrlich (1903-1995), Emmy Roth (1885-1942) en Gustav Beran (1912-2006), dat vanouds aanwezig was in de bedrijfscollectie. Geen enkel museum kan zo'n breed overzicht van deze belangrijke ontwerpers uit de 20ste eeuw tonen.

Diversiteit in tijd, vorm, versiering en techniek: zilveren koffie- en theepotten, bouilloires en een avondmaalskan uit de collectie van Van Kempen en Begeer. Het vierde voorwerp van links is de avondmaalskan naar ontwerp van Carel Begeer (1927). Ervoor staat de theepot ontworpen door Christa Ehrlich (1928). Het tweede voorwerp van rechts is de koffiepot model 'Grieks' (1876) en daarachter de bouilloire model 'Versailles' (1917). Deze objecten zijn met steun van de Vereniging Rembrandt aangekocht.

KEUZE VERENIGING REMBRANDT

Dankzij de genereuze financiële ondersteuning van de elders op deze pagina genoemde fondsen is het gelukt een groot aantal voorwerpen uit de verzameling te verwerven.

De Vereniging Rembrandt heeft een zevental specifieke voorwerpen uitgekozen om aan te kopen. In haar aanbeveling motiveerde bestuurslid en zilverdeskundige Willemijn Fock haar keuze als volgt: 'Enerzijds zijn er stukken die hebben gefigureerd op diverse wereldtentoonstellingen (o.a. Parijs 1867, 1900 en 1937) die zo belangrijk zijn geweest als graadmeter voor nieuwe ontwikkelingen wat betreft smaak en techniek. Anderzijds betreft het grotendeels werk van belangrijke ontwerpers, zoals Carel Begeer en Christa Ehrlich, en de kunstenaar Charles Eyck (1897-1983).

Ook enkele topstukken uit de 19de eeuw zijn vanwege hun betekenis geselecteerd,

zoals het door Gerardus Willem van Dokkum (1828-1903) ontworpen piëce-de-milieu (1875) van mr. W. van der Vlucht, hoogleraar te Leiden, en een zeer compleet koffie- en theeservies, model 'Grieks'. Dit ensemble is vervaardigd in 1876. Het prototype van dit servies maakte deel uit van de bekroonde inzending van Van Kempen naar de Wereldtentoonstelling in Parijs in 1867. Het is een van de vroegste en meest typerende voorbeelden van een radicaal nieuwe vormgeving die geheel voortkomt uit de toen nieuwe techniek van forceren (strakke ronde vormen waar hoogstens achteraf ornamentele details en graveringen aan werden toegevoegd).

Tenslotte is het theeservies van Hendrik Jacobus Valk (1863-1940), model 'Versailles', binnen het assortiment van de fabrieken uitzonderlijk. Het is ontworpen in 1917 en ruim 75 jaar in productie gebleven. Door

zijn grote populariteit smaakmakend in ons land in de 20ste eeuw.

Met deze keuze levert de Vereniging Rembrandt een cruciale bijdrage in de presentatie van deze voor Nederland in de 19de en 20ste eeuw zo belangrijke zilverproductie.'

Het Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum is de Vereniging Rembrandt buitengewoon dankbaar voor haar steun. De aankoop van de Van Kempen en Begeercollectie stelt niet alleen een substantieel stuk Nederlands erfgoed veilig, maar betekent ook een grote kwaliteitsverbetering van de zilvercollectie van het museum en biedt bovendien nieuwe toekomstmogelijkheden. Het museum zal met veel plezier deze kansen gaan verzilveren!♦

Gemke Jager

Directeur Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum

Voor de verwerving heeft het Nederlands Goud-, Zilver- en Klokkenmuseum steun gekregen van de volgende fondsen: Vereniging Rembrandt, Mondriaan Stichting, VSBfonds, SNS REAAL Fonds, Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds, M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting en de Braeye-Stichting.

Een speciale expositie van 27 april t/m 29 augustus 2010 toont deze aanwinst eenmalig in volle omvang.